

ברכות לה ע"א. מהיכן נלמד החיוב לברך?

פרי נטע הרבעי הוא "קדש הילולים לה" - פרי שיש בו שני הילולים לה! מהם?

מכאן אמר רבי עקיבא: אסור לאדם שיטעם כלום קודם שיברך

א. הפירות טעונים ברכה לפני האכילה
א. הפירות טעונים ברכה אחרי האכילה

רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן: "ותאמר להם הגפן, החדלתי את תירושי המשמח אלוהים ואנשים" - את האנשים משמח בשיכר, ואת האלוקים "משמח" בניסוך יין על המזבח.

מכאן שהלווים אומרים שירה (שמחה) בזמן ניסוך היין.

ב. יש לחלל (מדויק ממילת "להלל") פירות נטע רבעי שלא מעלה לירושלים על מטבעות חולין, ופירות נטעי הרבעי נהפכות לחולין, ואוכלם היכן שיחפון.
ב. רק פירות (כ"יין) הטעונים שירה (הלל במזבח) - יש בדינם נטע רבעי. מהיכן נלמד החיוב לברך לפני ואחרי האכילה?

נחלקו רבי חייא ורבי שמעון בנו של רבי, חד אמר: כרם רבעי (יש דין נטע רבעי רק בכרם, ושאר פירות פטורים והינם חולין), ואחד אמר: נטע רבעי (בכל הפירות יש דין שבשנה רביעית הפירות קודש לה)

מח' באיזה פירות נהוג דין "נטע רבעי"

כרם רבעי

נטע רבעי

ב. יש לחלל פירות נטע רבעי.
ב. רק יין הטעון שירה - דינו בנטע רבעי. קשה מהיכן נלמד לחיוב ברכה מהתורה?

ב. יש לחלל פירות נטע רבעי.
א. הפירות טעונים ברכה אחרי האכילה (דיוק ב2 בוודאי אינו נכו לפי שיטתו)

רבי אומר: נאמר בדין רבעי "ובשנה החמישית... להוסיף לכם תבואתו", ובכלאי הכרם "תזרע כרמך כלאים... ותבואת הכרם" - נלמד מגז"ש, מה בכלאים עסקינן בכרם, אף דין רבעי תקף רק בכרם (ולא בשאר פירות)

מח' האם לומדים דין "נטע רבעי" מגז"ש

לא לומדים

לומדים

ב. יש לחלל פירות נטע רבעי.
ב. רק יין הטעון שירה - דינו בנטע רבעי. (אין גז"ש ללמוד דין זה, ולכן נדייק מ"הילולים"). קשה מהיכן נלמד לחיוב ברכה מהתורה?

ב. יש לחלל פירות נטע רבעי.
א. הפירות טעונים ברכה אחרי האכילה (דיוק ב2 אינו נצרך מכיוון שהוא נלמד מתוך הגז"ש)

מצינו לימוד שטעון ברכה אחרי, מהיכן נלמד ברכה לפני?

לומדים בבניין אב מלחם. כתוב "לחם... ואכלת ושבעת וברכת" מכאן שחובה לברך על "קמה" (תבואה) מה לחם נהנה ממנו - מברך, אף כל אוכל שנהנה ממנו מברך.

נלמד מק"ו. בשביעתו מברך, ק"ו שכשהוא רעב יודה לה' על בריית האוכל שיזין אותו.

מצינו לימוד שטעון יין ברכה לפני ואחרי, מהיכן נלמד לשאר פירות חיוב ברכה?

לומדים בבניין אב מ"יין. מה יין נהנה ממנו - מברך, אף כל אוכל שנהנה ממנו מברך.

אין דין יין ושאר אוכלים שווה, לכן אי אפשר ללמוד מ"יין בניין אב, שביין יש דין של "עוללות" לעניים (וייתכן שדין זה גורם את ברכת החיוב).

אין דין לחם ושאר אוכלים שווה, לכן אי אפשר ללמוד מלחם בניין אב, שבלחם יש דין של "הפרשת חלה" (וייתכן שדין זה הוא שגורם את ברכת החיוב).

לא ראי זה כראי זה (הדין המיוחד של יין - עוללות, והדין המיוחד של לחם - הפרשת חלה, שונים לחלוטין, ועדיין בשניהם נשאר החיוב לברך - משמע שלא הדין המיוחד שבהם הוא הגורם לחובת הברכה, אלא משהו אחר הוא הגורם) נלמד מהצד השווה שבהם (מהמכנה המשותף של יין ולחם, שבשניהם נהנה האדם באכילתם - והוא הוא גורם החיוב) - כל מה שנהנה ממנו באכילתו טעון ברכה.

מכאן הזית (השמן) חייב בברכות, שגם הוא קרב על המזבח (הסולת למנחה מעורבת בשמן)

יש ביין ולחם מכנה משותף נוסף - המזבח (ניסוך יין, סולת למנחות) וייתכן שהוא הגורם לחובת הברכה, ולא ההנאה מהאוכל שיש בו?

מדוע נלמד חיוב ברכה בזית מקריבה על המזבח (הצד השווה),
הרי הזית בכלל הכרם (שחייב בברכה מלימוד א2), שכתוב
בתורה "כרם זית" - משמע ש"זית" בכלל "כרם"?

רב פפא: הפסוק מדבר אודות "כרם זית", ואי אפשר ללמוד
ל"כרם" בסתמא (וא"א ללמוד שיש ל"זית" ו"כרם" אותם דינם)

מהיכן נלמד החיוב לברך לפני ואחרי האכילה?

התורה כתבה את שבעת המינים, ולאחר מכן כתבה "ואכלת ושבעת
וברכת" - נלמד בניין אב משבעת המינים, מה הם בהנאת אכילתם
מתחייבים בברכה. אף כל דבר שנהנה ממנו באכילתו מתחייב בברכה.

אין דין שבעת המינים ושאר אוכלים שווה, לכן אי אפשר ללמוד
משבעת המינים בניין אב, שבשבעת המינים יש דין של "ביכורים"
גז"ש "ארץ" בביכורים ובשבעת המינים. וייתכן שדין זה גורם את ברכת החיוב.

הפסוק בשבעת המינים מלמד חיוב הברכה לאחר האכילה, אך מהיכן
נלמד לחייב ברכה לפני האכילה?

תירוץ הקושיה השנייה: נלמד מק"ו. בשביעתו מברך, ק"ו שכשהוא
רעב יודה לה' על בריית האוכל שיזין אותו.

סיכום, אי אפשר ללמוד חיוב ברכות:

1. הסובר "נטע רבעי" לומד מ"הילול" השני לחיוב ברכה אחרי (א2).
2. הסובר "כרם רבעי" + לא לומדים גז"ש "תבואה" - אין "הילול" פנוי ללימוד חובת ברכה.
3. הסובר "כרם רבעי" + לומדים גז"ש "תבואה" - א"א ללמוד מין לשאר אוכלים, שביין יש דין "עוללות".
4. מלחם מהפס' "ואכלת ושבעת וברכת" - א"א ללמוד מלחם לשאר אוכלים, שבלחם יש דין "הפרשת חלה".
5. מהצד השווה של לחם ויין (שבשניהם נהנה באכילה) - א"א ללמוד שבשניהם יש צד מזבח (שייתכן שהוא הגורם).
6. משבעת המינים מהפס' "ואכלת ושבעת וברכת" - א"א ללמוד משבעת המינים, שיש בהם דין "ביכורים".

אף לשיטה מספר 1 - אפשר ללמוד לפירות שיש בהם נטע רבעי, לכל
דבר הנטוע בקרקע לחיוב ברכה, אך מהיכן נלמד לבשר, ביצים וכדו'?

סברא (ולא מדין תורה). "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה"